WIKIPEDIA

Mellomengelsk

Mellomengelsk (*Middle English*) er et begrep som omfatter det engelske språk fra omkring begynnelsen av 1100-tallet til slutten av det 1400-tallet. Perioden startet en tid etter normannernes erobring av England da den nye språkformen fordrev gammelengelsk eller *angelsaksisk*, og sluttet da Chancery Standard, en variant av London-engelsk, begynte å spre seg. Det var særlig innføringen av trykkpressen, som William Caxton sto for i 1470, som førte til at den nye standarden ble spredd. På den tiden ble en variant av den northumbriske dialekt, som var alminnelig i nordlige England, snakket i sørøstlige Skottland, og utviklet seg til skotsk språk. Det språk i England som ble benyttet etter denne tiden og fram til 1650 er karakterisert som tidlig moderne engelsk.

Mens gammelengelsk gjerne brukte sene vestsaksiske konvensjoner i rettskrivningen rett før normannerne erobret landet, hadde mellomengelsk en mye større variasjon, særlig i forhold til bruk av dialektformer. Man finner ikke spor av at det var større dialektforskjeller i talespråket i mellomengelsk periode enn tidligere. Dette signaliserer at Wessex, et viktig kulturelt sentrum i sen angelsaksisk tid, begynte å miste sin posisjon, og at lokale tradisjoner tok over. I løpet av århundrene som fulgte var det særlig Northumbria, London og East Anglia som utviklet seg til å bli litterære sentre og med egne fellesinteresser.

Innhold

Situasjonen på 1000-tallet

Normannisk-fransk i kongedømmet England

Det er ikke mulig å undervurdere graden av kultursjokk som den normanniske erobringen av England i 1066 førte til da hele den herskende klasse, både adelen som kirken, i det engelsktalende (gammelengelsk) hierarki ble fjernet løpet av noen tiår, hvilket er dokumentert ved *Dommedagsboken*. I deres sted ble ny overklasse etablert, normannere som snakket en egen dialekt av fransk, normannisk, og benyttet seg av latin i statsadministrasjonen og i kirken, noe som fundamentalt endret utdanning og skolevesenet. *Se hovedartikkel, Normannernes invasjon av England*.

Selv i dag, etter bortimot tusen år, er normannisk innflytelse på engelsk språk fortsatt merkbart. Betrakt følgende par av ord fra moderne engelsk. Det først ordet i hvert par er avledet fra gammelengelsk og det andre er av anglo-normannisk opprinnelse (tilnærmet norsk oversettelse i parentes): *pig/pork* (gris/flesk),

chicken/poultry (kylling/fjærfe), *calf/veal* (kalv/kalvekjøtt), *cow/beef* (ku/storfekjøtt), *wood/forest* (tre/skog), *sheep/mutton* (sau/fårekjøtt), *house/mansion* (hus/våning), *worthy/honourable* (aktverdig/ærefull), *bold/courageous* (dristig/tapper), *freedom/liberty* (frihet/frihet)...

Hva disse ordparene viser er at språket viser endringene i samfunnsklassene, mellom de normanniske som hadde og de angelsaksiske som ikke hadde. Det er ingen tilfeldighet at de moderne ordene for dyr som «pig» og «cow» er angelsaksiske mens navnene for de matrettene som disse skaffet, «pork» og «beef», er anglo-normanniske. Bøndene gjorde arbeidet for produktet og herrene nøt resultatet. Det har nedfelt seg i språket.[1]

Den rolle som anglo-normannisk hadde som regjeringen, statsapparatet og lovverkets språk kan bli sett i rikeligheten av moderne engelske ord for styringens mekanismer som er avledet fra anglo-normannisk: *court*, *judge*, *jury*, *appeal*, *parliament*. (retten, dommer, jury, anke, parlament). Også alminnelig i moderne engelsk er begreper knyttet til ridderkulturene som vokste fram på 1100-tallet som et svar på kravene til føydalismen og korstogene. Fra tidlig av er dette ordforrådet for forfinet og dannet oppførsel å komme seg inn i engelsk: ordet «debonaire» opptrer i *Peterborough-krøniken* i 1137; det samme gjør «castel» (*castle* = borg/festning), en annen normannisk importord, og som satte like stort preg på det engelsk språk som det gjorde på engelske landområder.

Denne perioden med tre samtidige språk utviklet mye av den fleksible trefoldige synonymene (*triplikat*) til moderne engelsk. Eksempelvis har engelsk tre ord som alle betyr «det som er relatert til en konge»:

- *kingly* fra gammelengelsk,
- *royal* fra fransk, og
- *regal* fra latin.

Likeledes har normanniske og – senere – franske påvirkninger ført til en del interessante ordpar i engelsk, eksempelvis følgende som begge betyr «noen som forsvarer» (en vakt):

- *Warden* fra normannisk
- *Guardian* fra fransk (men i seg selv av germansk opprinnelse)

Gammelengelsk og mellomengelsk

Slutten på gammelengelsk (angelsaksisk) styre endret ikke kursen på den lingvistiske situasjonen øyeblikkelig. Selv om det fleste høyere autoriteter i kirken var besatt av normannere ble gammelengelsk fortsatt benyttet i skrivingen av krønikene, som med *Peterborough-krøniken*, fram til midten av 1100-tallet og det store flertallet av befolkningen som gjorde grovarbeidet var ikke lese- eller skrivekyndig og fortsatte å snakke sitt morsmål som fra før erobringen. De språklige barrierene mellom klassene var dog ikke uoverstigelige. Ordrer måtte bli gitt og disse måtte bli forstått. Det fantes mellommenn som snakket begge språk og den lokale arbeiderklasse måtte lære seg enkelte instrukser på fransk. Ved å være født og oppvokst i England, med engelske barnepleiere og tjenere, ble også overklassen preget av engelsk.

Morsmålet til folk flest ble endret sakte og ulikt i de forskjellige engelske regioner. Da gammelengelsk ebbet ut og var blitt erstattet av mellomengelsk var dette ikke preget av standardisert språk, men uttrykt forskjellig i de ulike regioner. Mellomengelsk er mangfoldig som uttrykk for de rådende dialekter i de samme regioner som i den angelsaksiske perioden.

Forskning

Ved Universitetet i Stavanger studeres mellomengelsk i et eget forskningsprosjekt, *The Middle English Grammar Project (MEG)*, støttet av Norges forskningsråd. Prosjektet, som ledes av Merja Stenroos, er et samarbeidsprosjekt mellom universitetene i Stavanger og Glasgow. Prosjektet gjør bred undersøkelse av mellomengelsk i perioden 1100-1500 basert på mer enn tusen originaltekster. Prosjektet er en del av et større forskningsprogram, *Språkhistorie i nordsjøområdet* (*North Sea Language History*), som ble opprettet i 2008.[2]

Referanser

1. ^ Pollard, Justin: *Seven Ages of Britain*. Hodder 2003. Side 158.
2. ^ The Middle English Grammar Project (MEG) (http://www.uis.no/forskning/kultur/the_middle_english_grammar_project/) Arkivert (https://web.archive.org/web/20111212162836/http://www.uis.no/forskning/kultur/the_middle_english_grammar_project/) 12. desember 2011 hos Wayback Machine.

Se også

- Auchinleck-manuskriptet

Eksterne lenker

- The Middle English Grammar Corpus (MEG-C) (https://web.archive.org/web/20111212161325/http://www.uis.no/research/culture/the_middle_english_grammar_project/meg-c/)
- Nyheter ved UiS: Unik tekstsamling lanseres (http://www.uis.no/nyheter/article9774-12.html)
- Forskning.no: *Detektivar i gammal engelsk (https://web.archive.org/web/20110518163354/http://www.forskning.no/artikler/2008/juni/183761)*, omtale av *The Middle English Grammar Project (MEG)* ved Universitetet i Stavanger
- Forskning.no: *Løste gammel ordgåte (https://web.archive.org/web/20110518191400/http://www.forskning.no/artikler/2009/mars/214785)*, norsk forskning korrigerte Oxford English Dictionary